

Za zdravstvene potrebe kaj.

Za roke, po mrazu razpokane, se kot gotovo sredstvo v „Kärnt. Volksst.“ priporoča to-le: Vzemi beljak od enega jajca in mu primešaj nekoliko ruma; s to zmesjo, firnežu podobno, pomaži s čopičem ali kakim peresom rano. Tudi za sene, to je, za rane, če se je človek po dolgi bolezni preležal, je ta zmes neki gotova pomoč.

Národno blagó.

Doneski k slovanski mitologiji.

I.

Ladavice.

Spisuje Davorin Trstenjak.

Moj rajni dedec, ki so se rodili leta 1747., so mi pred 50 leti večkrat pravili: „Dečko! na svetu ni nič več veselo; vse lepe stare navade se opuščajo, zdaj uže celó Ladavice več popevat ne hodijo. Ko sem jaz mlad bil, so Ladavice še hodile na Jurjevo od biše do biše popevat; najlepša dekleta so se lepo oblekla, s cveticami okinčala, in povsod so jih radi poslušali.“ — Jaz, takrat deset let star fantič, sem se malo brigal za Ladavice, a ime sem si zapomnil, in veselilo me je sporočilo mojega starega ateja, ko pozneje pri Vuku pod besedo „Ladavica“ berem, da okoli Karlovca: „djevojke krščanske nakičene vjencima idu po vesima u oči Džurdževa dne, a u varošu na Džurdžev dan od kuće do kuće i pjevaju“. Dobil sem od svojega nekdanjega učenca, prezgodaj umrlega, nadepolnega klerika Šimona Megle*) košček ladavičnih pesmic, a gotovo to ni plod narodne poezije, ker metrum uže opominja na umetnega črednika pesme. Utegnil jo je kak šolmašter zložiti, a zadržaj pesmi nam barem nekaj razjasnuje, kaj so Ladavice bile. Pesem se glasi ovako:

Oj Lada, Lada, mila Lada,
Mi te dnes rešujemo,
Tvojega godu vesele,
Tebi v čast prepevamo,
Oj Lada, Lada, mila Lada,
Mi te rade imamo.

Masla si nam ti prinesla,
Celi svet je rožencvet,
Solnce si nam omladila;
Da že začne toplo gret,
Oj Lada, Lada, mila Lada,
Tebi čemo hvalo pet.

Vuk piše pod besedo „Lada“: „Lado samo u pjesmama se prepjeva na primjer:

Gleda momu od malena, Lado! Lado!
Od malena do golema, Lado! Lado!“

iz znana je hrvaška narodna pesem, ki se začne:

Pevke, Lado! pevamo ti,
Srca naša vklanjam ti
Lado, slušaj nas Lado!

*) Šimon Megla je bil rojen v fari sv. Marjete na dolnjem dravskem polji, in je imel prepis pesem rajnega tamšnjega šolmeštra Kozarja, ki je v visoki starosti umrl. Ta je za koledniške pesmi zlagal; brž ko ne je gori postavljena tudi iz njegovega peresa, in utegnile so za njega ob Jurjevem Ladavice še pohajati v vasi. Pis.

Karamzin piše, da se pri Rusih mlade ženke o mladoletji zbirajo in popevajo: „O Lado, didi Lado!“ (Glej Hanuš „Wiss. des slaw. Myth.“ 363 seq.)

Lada je toraj bila staroslovanska boginja, ali kakošna? Staročeski glosator jo tolmači v „Venus“, in tudi ime „Lada“ ima pomen lepote; česki „ladný“, artig, schön, staročeski nitens, serenum, poljski „ladny“, schön, niedlich.

V slovanski mitologiji pa je bila boginja lepote edino mladoletna zemlja, to potrjuje narodna slovanska pesem, ki se začne:

Tri divojke žito žele,
Lade mi, Lade mile, Lade moj.

Lada je prinesla masla. To pa zopet kaže na zemljo, zato ima bistroumni Schwenk prav (Myth. VII. 205), ko piše: „Ueberall ist in der Mythologie die Göttin der Schönheit, Liebe und Ehe die Göttin der Erde, die grosse Lebensmutter, die um ihrer Herrlichkeit willen als Himmelskönigin in andern Mythologien erscheint.“ Ladavice so toraj bile Ladine družice, svečenice (Priesterinen).

Ruska dekleta, ko popevajo svečanost Ladino, obvežejo s traki brezov šopek, in ga vržejo v vodo, kakor Georgi (str. 499) pripoveda, in sklepajo iz tega na prihodnjo svojo zakonsko osodo.

Breza je bila pri starih Slovanih solncu posvečeno drevo. Kuhn („Märkische Sagen“, 331) sporočuje: „Die ehemaligen Wenden nördlich vom Salzwedel feierten nachfolgendes Fest: Am Abende vor Johannes (kres) werden alle Zweige einer Birke bis an den Gipfel, an dem man eine kleine Krone lässt (daher die Benennung Kronenbaum), abgenommen, am Johannis-tag wurde der Baum feierlich geholt, ins Dorf gebracht, aufgerichtet, mit Blumen und Kränzen geziert, und dann mit mehreren Kannen Bier eingeweiht.“

Pri Rusinih se rabi beseda: lada v pomenu žena. *)

(Konec prihodnjič.)

Ozir po domovini.

Smrt odličnega narodnjaka Jožefa Virka.

Zadnjemu našemu listu je iz prijateljskih rok iz Konjice po telegrafu došla žalostna vest, da je prečistiti g. Jožef Virk, župnik v Ločah na Štajarskem, umrl. Gosp. Dav. Trstenjak priobčuje v „Slov. Nar.“ črtice iz življenja ranjcega, ki je bil po rodu Kranjec, 10. sušca 1810. v Dobu rojen, tedaj blizo 70 let star, blizo 44 let duhovnik. Ovčicam svojim — piše gosp. Trstenjak dalje — je bil zvest pastir, olepšal je hiše božje, in neutrudljivo je skrbel za moralno in narodno omiko svojih župljanov. Kot rodoljub je stal čvrsto kakor skala pri vsaki priložnosti na narodni strani, bodi si kot volilec ali srenjski odbornik. Kot duhovni pisatelj je znan iz brezštevilnih člankov „Zgodnje Danice“, iz spisov za društvo sv. Mohora, iz dopisov v „Novice“, „Slovenca“, „Slov. Gosp.“ itd. Posebno pa je slovel kot dober pesnik, zložil ni samo obilo sv. pesem in legend, nego tudi mnogo liričnih poezij in balad. Nekatero njegovih pesem so prav šaljive in satirične, druge, v duhu narodne poezije sestavljene, so postale obče blago slovenskega naroda. V njegovi zapuščini se utegne

*) Pri Litovcih so bili po Narbutu (I, 40) dnevi od 25. maja do 25. junija Ladi posvečeni. Device so takrat popevale pesem, ki se je začela z besedami:

Lado didie, musu deve!
to je: Lado velika, naša boginja!

vera". To so cvetke današnjega liberalizma, nasproti konservatizmu.

Mislino, da po tem vsak bralec lahko razumi, kaj pomeni beseda: „konservativec“.

Národno blagó.

Doneski k slovanski mitologiji.

I.

Ladavice.

Spisuje Davorin Trstenjak.

(Konec.)

Zraven ženske boginje Lade nahajamo v narodni poeziji slovanski tudi možko božanstvo „Lado, Ladon“. Hanuš (l. c. str. 364) navaja odlomek hrvatske narodne pesmi:

Lepi Ive trga rože
Tebi Lado, sveti bože,
Lado, slušaj nas Lado!

Čeh Stransky in Poljak Dlugosz sta Lada primerjala latinskemu Martu. Bog boja pa je v slovanskem mitu — solnčni bog. Rus Kostomarov (o slavjanski mitol. str. 25) piše: „Slovo lad označuet soglasie, harmonio, krasotu“. Na pomen soglasja opominjajo staroslovenske besede: ladno, aequaliter, lad, česki, ruski, poljski „ordo, red“, ladnovati, consentire, ruski lad tudi v pomenu „concentus, skladnospev“, laditi, harmoniren, übereinstimmen, srbski ladati, concertare, složno popevati; menda tudi iz tega debla polabskoslovenski „ladik, Glied?“ Zbirališča ruskih deklet na čast Ladu, pri katerih veselo pojejo in rajajo, se velijo stada (stado, Schaar, Heerde), kar opominja na nebeškega stadopasa, pastirja astralične črede, — solnčnega boga.* Poljski pisatelj Szyc je torej dobro zadel, ko piše: „Ladon je bil veliki bog „ladu“, — reda, na nebu in zemlji, je vzdržal red v hiši novorojenčev, razdelil čas leta in meseca.“

Enako je grški solnčni bog Helios, vrednik vsega na nebu in zemlji, vlada vse v vidljivem prostoru, dela leto in čase (Plato, rep. 7. str. 516 b.), zato ima priimke: *ἐβδομαγέτης, μηνιαγέτης*.

V litovski mitologiji se možko božanstvo Lado naravnost imenuje: solnce v pesmi, ki se začne:

Lado, Lado saule,
Sumti per galve,

to je: Lado, Lado solnce, žarmi na glavi. On ima priimek: didis, illustris, magnificus; tudi v ruskih skazkah se imenuje s tem pridevkom, kar se lahko prepičamo iz sledečih vrstic:

Jo, Jo semik Troica,
Tuča s gromom sgovarivalas'
S nim na travkě poboritsja,
Oj Did Lado poboritsja!

(Glej: Saharov Skaz. I. III. 261.)

Tudi v sanskritu pomenja: dîdi, splendere, lucere: „kšapa usraçea didihi“, po noči in dnevi svêti, (glej: Rv. ed. Rosen, pag. 18. 8.) Iz litovskega: didis se razjasnuje tudi ime ruske boginje Didilja, poljski Dzidzilia, kar zopet niso druga nego modifikacija

*) O nebeškem pastirju astralične črede govori moja razprava: „Jeli obličaji na petujšem in sv. mart. spomenik. spaja v Orfejev kult?“ v Letopisu Matice slovenske. Pis.

zemske boginje. Nekateri litovski jezikoslovci predstavljajo besedo „didis“ v velik, drugi v „magnificus“, veličasten,* a prvotno izrazuje „svitel“, in didi v pomenu „magnus“ je ravno tako obveljalo, kakor litov. lelus, ki izvirno tudi „svitel“ pomenja. To potrjujejo pratorodne besede družih arjanskih jezikov. Sonne (Kuhn „Zeitschr.“ 1861 str. 178) stavlja sansk. didhi, svetiti, k irskemu titin, kymriški tydain, solnce, latinsk. Titan, ime solnca pri Ovidiu. Dido Lado — Ladon torej označuje „Svitli redovatelj“.

Klic „Dido Ladon!“**) se je v starih časih slišal v molitvah in pesmah od iztočnega do jadranskega morja, in sliši se danes celó med nemškimi prebivalci Avstrije, ki so se med Slovane bili naselili, kakor, na primer, Franki in Bavari, ali ki so ponemčeni Slovani. Nemško-slovanski refrên: Didel laidum je brz ko ne ostanek klica „Dido Ladon“.

Ozir po svetu.

O ruskih ženskih gimnazijah.

Iz Rusije. — η.

Evropski omikani narodi navadno gledajo na Rusijo, kakor na kako poluazijatsko deželo, v katero je luč omike komaj zasijala, a ogrela je še ni; ona jim je mrzla, negibčna, nenapredna, grda, surova, divja. Tako jo opisujejo posebno Angleži in Nemci, in sicer tisti Angleži in Nemci, ki v Rusiji nikdar niso bili. Njim zeló podobno nalogo so si vzeli tudi nekateri avstrijski Slovani, in sicer tudi taki, ki niso nikdar imeli priike seznaniti se z Rusijo, ali ki niso dospeli do prepričanja, da v Rusiji za gol „titulj“, „dr.“ in enake stvari ničesa ne dajajo.

Sploh se nahajajo tudi v časopisji avstrijskih Slovanov nejasni pojmi o Rusiji. Morda bom svojim milim slovenskim rojakom ustregel, da jim bolj na drobno opišem eno kategorijo razsadnikov ruske omike, ker čas mi ne dovoljuje vseh opisovati in ker po enem od delku se lahko sklepa o vsem.

Izbral sem si ženske gimnazije, to je, tiste šole, v katerih se ženska mladina od devetega do sedemnajstega leta svoje starosti odgoja, ker odgoja in omika ženskega spôla ima posebno velik upliv na pravno in umstveno razvitje posamezne družine in pa naroda v obče. Da pa bo lože razumljivo, kar bom o ženski gimnaziji povedal, menim, da ne bo odveč, kratko omeniti možko gimnazijo rusko ter jo primeriti z avstrijsko.

Gledé srednjih in viših šol se Rusi držijo latinske terminologije, občne omikanim evropskim narodom. Ruska moška gimnazija se deli na 8 „klassov“, kakor avstrijska na 8 razredov. „Klass“ ima največ 30, najmanj pa 26 učnih ur — „urokov“ — na teden, ki se po dnevih tako delé, da se največ 5 ur, najmanj pa 4 ure na dan uči. Učenje se začne ob 9. uri zjutraj ter se končuje ob pol 3. uri popoldne; od 12. do pol ene ure je „oddih“ in „zavtrak“.

Naravoslovje se v ruskih gimnazijah ne uči, zato je pa eden iz modernih jezikov, ali nemški ali fran-

*) Grimm („Kleinere Schriften“ II, 488) tudi srbsk. Dodola izvaja iz „didis“, in pravi, da Dodola znači: hehre, alma.

**) Po češčenji Lade in Lada so nastala imena: Lada, Ladon, Ladimir, Ladka, Ladek, Ladislav dalje: Laduka, „nobilis vir“, ki se imenuje v listinah od leta 892. ko grajščak v okolici ptujski: Lazindorf, lančja ves. Pis.